

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री वैद्यनाथ उपाध्याय
माननीय न्यायाधीश श्री डा.भरतबहादुर कार्की
फैसला

०७०-सी-०१८९

का.जि.का.म.न.पा.वडा नं.३१ बस्ने गोवर्धन लाल नकमी-----१ पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

का.जि.का.म.न.पा.वडा नं.१८ भुरुङ्गखेल बस्ने सृष्टिना नकमीकी संरक्षिका विपक्षी
ऐ ऐ बस्ने कमला नकमी-----१ वादी

मुद्दा:- अंश चलन

शुरु फैसला गर्ने : मा.जि.न्या.श्री टेकनारायण कुँवर

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने : मा.न्या.श्री टीकाबहादुर हमाल

मा.न्या.श्री विष्णुदेव पौडेल

पुनरावेदन अदालत पाटन

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला उपर यस अदालतमा पुनरावेदन पर्न आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार रहेको छ :-

म फिरादीको बुबा गोवर्धन लाल नकमी र आमा कमला नकमीबीच समाजिक परम्पराअनुसार २०४४ सालमा विवाह भएको हो । वहाँहरुको दाम्पत्य जीवनबाट मिति २०४७।९।२ मा एक छोरा अभिलाष नकमी र मिति २०५५।३।३ मा एक छोरी म फिरादीको सृष्टिना नकमीको जन्म भएको छ । मेरी आमा कमला नकमीले मेरा बाबु गोवर्धन लाल नकमीसँग अंश लिई सम्बन्ध विच्छेद हुने गरी मिति २०६६।१।२२ मा फैसला भएको छ । मेरो पिता गोवर्धन लाल नकमीले मेरी आमा कमला नकमी तथा म फिरादीलाई समेत वेवास्ता गर्ने, खान, लाउन तथा

शिक्षा दिक्षाको लागि आवश्यक पर्ने खर्च समेत नदिने गर्दा २०६५ साल मंसिरदेखि आमा कमला नकर्मि र म फिरादी सृष्टिना नकर्मि आफ्नो मामाघरमा बस्दै आइरहेका छौं । आमा बाबुका बीच सम्बन्ध विच्छेद मुद्दा चल्दाको समयमा मेरो पिताका अंशियारहरु पिताको आमा मिश्री नकर्मिका छोराहरु जेठा भैरवलाल, माहिला मुकुन्दलाल, साहिला प्रतिवादी गोवर्धनलाल, कान्छा महेन्द्रलाल र अविवाहित छोरी सुश्री राधा नकर्मि समेत गरी ६ जना अंशियार थिए । निज अंशियाहरुमध्ये मिश्री नकर्मिको मिति २०६५।९।१ मा मृत्यु भइसकेको छ । यसरी मेरो पिताको हाल ५ जनामात्र अंशियाहरु रहेका छ । निजहरुका बीच हालसम्म पनि मानो चामल र अंश छुट्टिएको छैन । मुलुकी ऐन अंशबण्डाको १७ नं. बमोजिम म फिरादीको विवाह खर्च पर सारी ५ खण्डको १ खण्डलाई पुनः ३ खण्ड गरी सो ३ खण्डबाट १ खण्ड म फिरादीको हुने अंश दिलाइ चलन समेत चलाइ पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी सृष्टिना नकर्मिको फिराद पत्र ।

विपक्षीले अंश माग गर्ने हो भने विवाह खर्च कानूनले दिन मिल्दैन । त्यस्तो विवाह खर्च माग गर्नेले अंश पाउँदैन । हामी ६ जना अंशियारका बीच विपक्षीकी आमा कमला नकर्मिले दायर गरेको सम्बन्ध विच्छेद मुद्दामा फिराद गरेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम भइरहेको छ । अंशबण्डाको १० नं.ले विपक्षीलाई अंश दिन बाध्यता छैन । विपक्षी छोरीको फिराद पत्र एक आपसमा विरोधाभाष हुनुको साथै स्पष्ट माग दावी नभएकोले विपक्षी छोरीको फिराद दावी खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गोवर्धन लाल नकर्मिको प्रतिउत्तर पत्र ।

“यस अघि वादीले अंश छुट्याई लिएको नदेखिको, अंशियारको संख्यामा विवाद नरहेको र मिति २०६६।१२।२२ मा फैसला भएको वादी कमला नकर्मि जो यी वादीको आमा नाताको व्यक्ति हुन, सो मुद्दामा समेत यी वादी अंशियार कायम भई तत्कालीन फिरादी कमला नकर्मिले १ भाग अंश पाउने ठहरेको अवस्थामा र हाल वादी आमासँगै मामाघरमा बसेको भन्ने तथ्यगत अवस्था रहेको हुँदा यी वादी एक अंशियारको रुपमा देखिन आएको स्थिति छ । फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी वादी प्रतिवादी दुवै थरबाट बण्डा गर्नुपर्ने चल अचल

सम्पत्तिको तायदाती फाँटवारी लिनु भन्ने मिति २०६७।६।१२ का आदेशानुसार दुवै पक्षबाट तायदाती फाँटवारी पेश भएको ।

वादीको आमा कमला नकमीले दायर गरेको सम्बन्ध विच्छेद मुद्दामा भएको फैसलानुसार निजको पति गोवर्धन लाल नकमीले पाएको अंशबाट ४ भागको १ भाग अंश पाउने ठहरी अंश छुट्याई चलन लिने कार्य बाँकी नै रहेको अवस्थामा सर्वप्रथम सोही मुद्दामा पेश भएको तायदाती फाँटवारीमा उल्लिखित सम्पत्तिबाटै वादीको आमा कमला नकमीले पनि आफ्नो अंश भाग छुट्याई लिन पाउने भएकोले यी वादीका पिता गोवर्धन लाल नकमीले आफ्नो अंशियारबीच पाउने अंश भागको सम्पूर्ण सम्पत्तिलाई ५ भाग गरी सोको १ भाग यी प्रतिवादी गोवर्धन लाल नकमीको भागबाट ४ भागको १ भाग यी वादीको आमा कमला नकमीको अंश भाग सम्बन्ध विच्छेद मुद्दाबाट छुट्याई सो ४ भागमध्येकै बाँकी रहेको सम्पत्तिलाई ३ भाग लगाई सोको १ भाग प्रस्तुत मुद्दामा पेश भएको तायदाती फाँटवारीको आधारमा वादीले अंश छुट्याई चलन समेत चलाई पाउने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६७।८।१६ को फैसला ।

शुरु अदालतले फैसला गर्दा, ६ जना अंशियार कायम गर्नुपर्नेमा ५ जना अंशियार कायम गरेको, जम्मा कोर्ट फी रु.८,६९४।१६ कायम गर्नुपर्नेमा बढी रकम कोर्ट फी कायम गरेको शुरु फैसला संविधान तथा कानून तथा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तको विपरित त्रुटिपूर्ण भएकोले बदर गरी न्याय पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गोवर्धन लाल नकमीको तर्फबाट पुनरावेदन अदालत पटनमा परेको पुनरावेदन पत्र ।

यसमा यसै लागको ०६६ सालको CP-०२४८ को सम्बन्ध विच्छेद र अंश मुद्दामा यस अदालतबाट अ.व. २०२ नं. बमोजिम प्रत्यर्थी भिकाउने आदेश भएको र प्रस्तुत मुद्दा उक्त मुद्दासँग अन्तरप्रभावी देखिँदा यस मुद्दामा पनि छलफलका निमित्त अ.व. २०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम प्रत्यर्थी भिकाई आएपछि वा अवधि व्यतित भएपछि नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६८।३।५ को आदेश ।

वादी सृष्टिना प्रतिवादी गोवर्धन लाल नकमीको छोरी भएको कुरामा विवाद देखिएन । यी वादीले अंश पाइसकेको भन्ने प्रतिवादीको भनाई नहुँदा निजले

कानूनबमोजिम आफ्नो अंश भाग लिन पाउने नै देखिन आयो । यी पुनरावेदक प्रतिवादी गोवर्धन लाल नकमीको आमा मिश्री नकमीको २०६५।९।१ मा मृत्यु भएको भन्ने कुरामा पनि विवाद देखिँदैन । अंशियारमध्येकी मिश्री नकमीको मृत्यु भएपछि एकजना अंशियार घट्न गएको भन्ने देखिन आएको अवस्थामा ५ अंशियार कायम हुने गरी गरेको २ अंशियार संख्या घट्न गएको अवस्थामा कोर्ट फी बढ्न गएको अवस्था देखिँदा शुरु जिल्ला अदालतले माथि उल्लेख गरेअनुसार गरेको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिन आएन । अतः शुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।८।१६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६८।७।२४ को फैसला ।

विपक्षीलाई मैले सधैं इज्जत आमदअनुसार खान लाउन दिई रोखको हुँ त्यसकारण निज छोरीले बाबुलाई अंश दिन बाध्य पार्न सकिदैनन् । विपक्षी मामाघरमा गएपछि मानो छुट्टिएको हो फिरादमा लेखिएको आधारमा फैसला गर्न मिल्दैन । ६ जना अंशियार कायम गरी फैसला हुनुपर्नेमा ५ जनामात्र कायम गरेको समेत त्रुटिपूर्ण छ साथै कोर्ट फी रकम समेत बढी कायम भएको हुँदा उक्त फैसलाहरु बदर गरी प्रतिउत्तर जिकीरअनुसार इन्साफ गरी पाउँ भन्ने समेतको प्रतिवादी गोवर्धन लाल नकमीको मुद्दा दोहोर्‍याई पाउँ भन्ने निवेदन पत्र ।

कसैलाई बक्सपत्र नदिएको अवस्थामा बाहेक बक्सपत्र दताको बक्सपत्र पाउनेले प्रतिनिधित्व गर्न पाउने नै हुन्छ । यसरी कूल ६ भाग कायम गरी अंश दिनुपर्नेमा बक्सपत्र दाता मिश्री नकमीको देहान्त भएको कारणले निजले गरिदिएको शेषपछिको बक्सपत्रको अस्तित्व तर्फ ध्यान नदिई ५ अंशियार कायम हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला त्रुटिपूर्ण देखिएकोले न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१) को (क) र (ख) बमोजिम दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिएको छ भन्ने यस अदालतबाट मुद्दा दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिएको आदेश ।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी इजलाससमक्ष पेश हुन आएको प्रसतुत मुद्दामा पुनरावेदक गोवर्धन लाल नकमीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री लक्ष्मीप्रसाद छुकांले जिल्ला अदालत तथा पुनरावेदन अदालतबाट फैसला हुँदा ६ अंशियार कायम गर्नुपर्नेमा ५ अंशियार कायम गरिएको त्रुटिपूर्ण छ ।

फिरादीले ५ अंशियार कायम गरी सो को १ भागबाट ३ भाग गरी सो मध्ये १ भाग अंश माग गरेको छन तर बाबुले इज्जत आमद अनुसार खान लाउन दिएकै हुँदा अंश दिन बाध्य समेत छैनन् । कायम गरिएको कोर्ट फी समेत बढी कायम गरिएको हुँदा पुनरावेदन अदालतको फैसला उल्टी गरी पाउँ भनी तथा विपक्षी कमला नकमीका तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री खेमराज भट्टले वादी सृष्टिनाले बाबु गोवर्धन लाल नकमीको अंश भागमा पर्ने १ भागलाई ३ भाग गरी सोको १ भाग अंश पाउनु पर्ने हो । मूल जिवित अंशियार ५ जना भएको हुँदा ५ अंशियार नै कायम हुनुपर्ने हो भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनी निर्णयतर्फ विचार गर्दा पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको छ, छैन भनी निर्णय दिनु पर्ने देखिन आयो ।

प्रतिवादी बाबु गोवर्धन लाल नकमीले आमा तथा मलाई समेत घरबाट निकाला गरेको हुँदा तथा मूल अंशियार ५ जना भएकोले सम्पूर्ण सम्पत्तिको ५ खण्ड लगाई ५ खण्डको १ खण्डमध्येबाट ३ खण्ड लगाई सोको १ भाग अंश दिलाई पाउँ भन्ने फिराद दावी रहेकोमा ५ अंशमध्ये १ भागबाट ३ भागको १ भाग पाउने गरी जिल्ला अदालत काठमाडौँबाट फैसला भएको तथा सोलाई शुरु सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनले फैसला गरेको पाइन्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीले मूल अंशियार ६ जना छौं आमा मिश्री नकमीको मृत्यु भए तापनि निजले शेषपछिको बकसपत्र गरिदिएको अवस्था हुँदा ६ अंशियार कायम हुनुपर्ने हो तथा कोर्ट फी समेत घटी हुनु पर्ने हो भन्ने समेतको पुनरावेदन जिकीर पेश गरेको देखिन्छ । प्रस्तुत मुद्दा दायर हुदा बादीका बाबुका जीवित रहेको अंशियार जम्मा ५ जना मात्र रहेको अवस्था छ, भने बादीका बाबु गोवर्धन लालको भाग छुट्याई सो बाट वादी सृष्टिनाले पाउने अंश हेर्दा आमा कमला नकमीको अंश भाग अर्कै लगाउको मुद्दाबाट जाने भई अब बाबु गोवर्धन लाल नकमी, दाजु तथा निजको आफ्नो भाग गरी जम्मा ३ भाग लगाउन पर्ने अवस्था देखिएको छ । विपक्षी सृष्टिना नकमीकी आमा कमला नकमीले दिएको सम्बन्ध विच्छेद अंश मुद्दाको फैसलाबाट मूल ५ अंशियार कायम गरी आजै यसै इजलाशबाट यसै लगाउ रहेको उक्त ०७०-CR-०२०७ नं को सम्बन्ध विच्छेद अंश मुद्दा फैसला भएको र उक्त मुद्दा संग प्रस्तुत मुद्दा अन्तरप्रभावी रहेकोले उक्त मुद्दामा उल्लेखित आधार र कारणबाट समेत प्रस्तुत मुद्दामा समेत ६

भाग अंश कायम गर्नु पर्छ भन्ने यस अदालतबाट मिति २०६६।३।११ मा विपक्षी क्षिकाउदा भएको आदेशसँग सहमत हुन सकिएन ।

कोर्ट फी बढी भयो भन्ने पुनरावेदन जिकीरतर्फ हेर्दा, ६ अंशियार कायम नगरी ५ अंशियार कायम गर्दा अंश भागको मात्रा बढी हुने भएको कारणले कोर्ट फी सोही तुलनामा बढी हुन जानु स्वाभाविक नै देखिएको हुँदा सो तर्फ समेत पुनरावेदकको जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

अतः पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६८।८।२४ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : सुमन कुमार न्यौपाने

कम्प्यूटर : अमिररत्न महर्जन

इति सम्बत् २०७० साल फाल्गुन २८ गते रोज ४ शुभम्-----